

буде опікуватися своєю безпекою. Доки в суспільстві не буде стану нульової толерантності до будь-яких злочинних проявів, будуть існувати латентні форми злочинності яким, нажаль, не здатна протидіяти навіть ідеальна правоохоронна система.

Список бібліографічних посилань

1. Журба А. І. Особливості предмета доказування у справах про комп'ютерні злочини : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.09. Донецьк, 2007. 230 с.
2. Комп'ютерна злочинність : навч. посіб. / П. Д. Біленчук, Б. В. Романюк, В. С. Цимбалюк та ін. Київ : Атіка, 2002. 240 с.
3. Кравцова М. О. Запобігання кіберзлочинності в Україні : монографія. Харків : Панов, 2016. 212 с.

Одержано 10.03.2019

УДК 343.341(477)

Григорій Сергійович КРАЙНИК,

кандидат юридичних наук,

асистент кафедри кримінального права № 1

Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого (м. Харків)

**ЩОДО ВИЗНАЧЕННЯ ВИНИ В НЕОБЕРЕЖНИХ ЗЛОЧИНАХ
ПРОТИ ГРОМАДСЬКОЇ БЕЗПЕКИ, ЩО ЗАПОДІЮЮТЬ ШКОДУ ЖИТТЮ
АБО ЗДОРОВ'Ю ЛЮДИНИ (Ч. 3 СТ. 265 ТА Ч. 2 СТ. 267
КРИМІНАЛЬНОГО КОДЕКСУ УКРАЇНИ)**

У ч. 1 ст. 265 Кримінального кодексу України (далі – КК України) «Незаконне поводження з радіоактивними матеріалами» передбачається відповідальність за «придбання, носіння, зберігання, використання, передача, видозмінення, знищення, розпилення або руйнування радіоактивних матеріалів (джерел іонізуючого випромінювання, радіоактивних речовин або ядерних матеріалів, що перебувають у будь-якому фізичному стані в установці або виробі чи в іншому вигляді) без передбаченого законом дозволу». Ч. 3 ст. 265 КК України визначає «Дії, передбачені частиною першою або другою цієї статті, вчинені повторно або за попередньою змовою групою осіб, або якщо вони *спричинили загибель людей*, майнову шкоду у великому розмірі, *значне забруднення довкілля чи інші тяжкі наслідки*, карається...». У ч. 1 ст. 267 КК України «Порушення правил поводження з вибуховими, легкозаймистими та їдкими речовинами або радіоактивними матеріалами» зазначено: «Порушення правил зберігання, використання, обліку, перевезення вибухових речовин чи радіоактивних матеріалів або інших правил поводження з ними, а також незаконне пересилання цих речовин чи матеріалів поштою або вантажем, якщо це порушення створило небезпеку загибелі людей або настання інших тяжких наслідків, – карається...». Ч. 3 ст. 267 КК України: «Ті самі діяння, а також незаконне пересилання поштою або багажем легкозаймистих або їдких речовин, якщо вони *спричинили загибель людей або інші тяжкі наслідки*, карається...» [1].

З погляду В.П. Тихого, суб'єктивна сторона складу злочину, передбаченого ст. 265 КК, характеризується прямим умислом [2, с. 508]. Із суб'єктивної сторони склад злочину, передбаченого ст. 267 КК, може бути вчинений як умисно, так і з необережності [3, с. 760]. Складність визначення вини у цих складах злочинів пов'язана з тим, що слід встановити психічне ставлення не лише до суспільно небезпечного діяння, але й до суспільно небезпечних наслідків.

Обов'язковою ознакою об'єктивної сторони злочину є незаконність поводження з радіоактивними матеріалами, тобто поводження без передбаченого законом дозволу. Надання дозволу на поводження з радіоактивними матеріалами у контексті відповідальності за ст. 265 КК передбачено в нормативно-правових актах та міжнародних договорах України. Це: а) Закон «Про дозвілну діяльність у сфері використання ядерної енергії та радіаційної безпеки» від 11 січня 2000 р. № 39/95-ВР; б) Конвенція про фізичний захист ядерного матеріалу від 3 березня 1980 р.; в) Постанова КМУ «Про затвердження Порядку ліцензування окремих видів діяльності у сфері використання ядерної енергії» від 6 грудня 2000 р. № 1782 тощо.

До нормативно-правових актів, у яких встановлюються правила поведінки з вибуховими речовинами та радіоактивними матеріалами (ст. 267 КК), належать: Закон України «Про захист людини від впливу іонізуючих випромінювань» від 14 січня 1998 р.; Закон України «Про перевезення небезпечних вантажів» від 6 квітня 2000 р. № 1644-III; накази Міністерства транспорту України: «Про затвердження Правил безпеки та порядку ліквідації наслідків аварійних ситуацій з небезпечними вантажами при перевезенні їх залізничним транспортом» від 16 жовтня 2000 р. № 567; «Про затвердження Правил перевезень пасажирів, багажу, вантажобагажу та пошти залізничним транспортом України» від 28 липня 1998 р. № 297; «Про затвердження Правил перевезень вантажів автомобільним транспортом в Україні» від 14 жовтня 1997 р. № 363 та «Про затвердження Інструкції про повітряні перевезення спеціальних та небезпечних вантажів» від 25 жовтня 1999 р. № 509; накази Міністерства екології та природних ресурсів України: «Про затвердження Інструкції про порядок видачі дозволів на перевезення радіоактивних матеріалів» від 20 червня 2000 р. № 57 та «Про затвердження Правил забезпечення збереження ядерних матеріалів, радіоактивних відходів, інших джерел іонізуючого випромінювання» від 14 грудня 2000 р. № 241 тощо. Правила зберігання вибухових речовин та радіоактивних матеріалів передбачають заходи, спрямовані на забезпечення їх фізичної цілості від протиправних дій фізичних осіб та утримання їх у безпечному стані (Закон України «Про фізичний захист ядерних установок, ядерних матеріалів, радіоактивних відходів, інших джерел іонізуючого випромінювання» від 19 жовтня 2000 р. № 2064-III).

До суспільно небезпечного діяння можливе психічне ставлення як у виді прямого умислу (наприклад, лише прямий умисел можливий при незаконному пересиланні поштою або багажем легкозаймистих або їдких речовин), оскільки суб'єкт злочину має усвідомлювати суспільно небезпечний характер незаконності поведінки з радіоактивними матеріалами (джерелами іонізуючого випромінювання, радіоактивними речовинами або ядерними матеріалами) (ч. 3 ст. 265 КК) або з вибуховими речовинами чи радіоактивними матеріалами (ч. 2 ст. 267 КК), так і у виді необережності, оскільки: у цих статтях прямо не вказана форма вини, а також можливі ситуації, коли особа через неухважність чи брак знань не передбачала можливості настання суспільно небезпечних наслідків свого діяння, хоча повинна була і могла їх передбачити або передбачала можливість настання суспільно небезпечних наслідків свого діяння, але легковажно розраховувала на їх відвернення. Водночас, до суспільно небезпечних наслідків у ч. 3 ст. 265 КК України згідно вказаних нормативних актів не передбачено лише умисної форми вини, тобто до спричинення загибелі людей, майнової шкоди у великому розмірі, значного забруднення довкілля чи інших тяжких наслідків можлива вина і у формі необережності. Також, на мій погляд, не є визначальними при встановленні форми вини санкції ч. 3 ст. 265 КК – позбавлення волі від 8 до 15 років, та у ч. 2 ст. 267 КК – позбавлення волі від 3 до 12 років, оскільки: по-перше, у цих злочинах є додаткові об'єкти, зокрема, окрім загибелі багатьох людей може бути заподіяна шкода власності та значне забруднення довкілля, що підвищує суспільну небезпечність вчинених злочинів; по-друге, у КК України є приклади як занадто м'яких санкцій (наприклад, за ст. 210 та 212 – за витрати бюджету або ненадходження податків або зборів на суму 960500 грн у 2019 р. – штраф: у ч. 1 ст. 210 КК – від 1700 до 6800 грн, а в ч. 1 ст. 212 КК – лише від 17000 до 34000 грн, проте, незважаючи на надто м'які санкції, ніхто не заперечує щодо умисної форми вини в цих злочинах), так і надмірно суворих покарань (наприклад, у разі несплати штрафу в порядку ч. 5 ст. 53 КК його заміна на позбавлення волі від 5 до 10 років – у випадку призначення штрафу за вчинення тяжкого злочину або заміна штрафу на позбавлення волі від 10 до 12 років – у випадку призначення штрафу за вчинення особливо тяжкого злочину), що не є визначальним для форми вини, а може свідчити про необхідність перегляду відповідних санкцій. Також заслуговує на увагу досвід іноземних держав, де є диференціація відповідальності у виді позбавлення волі за вчинення злочину умисно або з необережності. Так, КК Республіки Польща у ст. 163 передбачає, що «§ 1. Хто спричинив подію, яка загрожує життю або здоров'ю декількох осіб чи майну у великих розмірах, і яка має характер: 1) пожежі, 2) обвалення будівлі, повені або зсуву землі, скель чи снігу, 3) вибуху вибухових чи легкозаймистих матеріалів, чи іншого швидкого звільнення енергії, розповсюдження отруйних, задушливих або паралізуючих речовин, 4) швидкого визволення ядерної енергії чи визволення іонізуючого випромінювання, підлягає покаранню у виді позбавлення волі на строк від 1 року до 10 років. § 2. Якщо злочинець діяв неумисно, він підлягає покаранню у виді позбавлення волі на строк від 3 місяців до 5 років» [4, с. 66].

У випадку встановлення умисної форми вини до суспільно небезпечних наслідків скоєне слід кваліфікувати залежно від об'єкту злочину, спрямованості умислу та наслідків – як замах на умисне вбивство, умисне вбивство або диверсію чи терористичний акт та відповідні злочини проти довкілля.

Отже, вина як ознака суб'єктивної сторони складів злочинів, передбачених ч. 3 ст. 265 та ч. 2 ст. 267 КК: щодо суспільно небезпечного діяння – можуть мати місце умисел або необережність, щодо суспільно небезпечних наслідків – тільки необережність (тобто в цілому або змішана форма вини або необережність). Ставлення суб'єкта злочину до суспільно небезпечних наслідків є визначальним для характеристики суб'єктивної сторони, а тому ці злочини є в цілому необережними.

Список бібліографічних посилань

1. Кримінальний кодекс України : закон України від 05.04.2001 № 2341-III. *Відомості Верховної Ради України*. 2001. № 25–26. Ст. 131.
2. Кримінальний кодекс України : наук.-практ. комент. : у 2 т. / за заг. ред. В. Я. Тація, В. П. Пшонки, В. І. Борисова, В. І. Тютюгіна. 5-те вид., допов. Харків : Право, 2013. Т. 2: Особлива частина. 1040 с.
3. Тихий В. П. Порухення правил поведінки з вибуховими, легкозаймистими та їдкими речовинами або радіоактивними матеріалами // Велика юридична енциклопедія : у 20 т. / редкол. вид.: В. Я. Тацій та ін. ; Нац. акад. прав. наук України, Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького НАН України, Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого. Харків : Право, 2017. Т. 17: Кримінальне право. С. 759–760.
4. Кримінальний кодекс Республіки Польща / під ред. В. Л. Менчинського ; пер. В. С. Станіч. Київ : ОВК, 2016. 138 с.

Одержано 11.03.2019

УДК 351.74(477)

Валентина Володимирівна КРИЖНА,

кандидат юридичних наук, старший науковий співробітник,
старший науковий співробітник наукової лабораторії з проблем протидії злочинності
Національної академії внутрішніх справ (м. Київ)

МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПОЛІЦІЄЮ ПУБЛІЧНОЇ БЕЗПЕКИ І ПОРЯДКУ

Конституцією України гарантоване право громадян на проведення мирних масових заходів у законодавчо визначеному порядку. Обмеження щодо реалізації цього права можуть встановлюватися виключно судом в інтересах національної безпеки держави, публічної безпеки і порядку та з метою захисту прав і свобод людини і громадянина. Відповідно до конституційних вимог зазначені положення мають бути деталізовані в спеціальному законодавстві, що регулюватиме порядок проведення масових заходів і забезпечення публічної безпеки під час масових заходів.

Варто зазначити, що в Конституції України – Основному Законі держави – жодного разу не вживається поняття «публічна безпека» чи «публічний порядок». Натомість, використовується термін «громадський порядок». Зокрема, у п. 17 ст. 92 Конституції України зазначається, що виключно законами України визначаються основи національної безпеки, організації Збройних Сил України і забезпечення громадського порядку. Також у ст. 34 Конституції України, у якій закріплюється право на свободу думки і слова, на вільне вираження своїх поглядів та переконань, відмічається можливість обмеження здійснення цих прав законом в інтересах національної безпеки, територіальної цілісності або громадського порядку. Аналогічно в ст. 39, яка встановлює право громадян збиратися мирно, без зброї і проводити збори, мітинги, походи і демонстрації, звертається увага на те, що обмеження реалізації цього права може встановлюватися судом відповідно до закону і лише в інтересах національної безпеки та громадського порядку [1]. Тобто конституційно громадський порядок позиціюється за своєю значимістю на рівні з національною безпекою в державі.

У свою чергу, в Указі Президента України «Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 4 березня 2016 року «Про Концепцію розвитку сектору безпеки і оборони